

DE ZANDLOPER

Van het bestuur

Het bestuursnieuws in het vorige nummer van de Zandloper besloot ik met: *'Samenwerken is voor het bestuur de slagzin voor de komende jaren.'* Nu begin ik daarmee, want als ik mee denk over een *erfgoedcentrum* dan zie ik naast exposities vooral een centrum van waaruit samenwerking wordt gerealiseerd. En de tijd begint te dringen. De gemeenteraad heeft zich uitgesproken over *mEdemaken-cultuur*. Het Historisch Museum Ede weet dat het maar zo 2016 is en het museum dan ontruimd moet zijn.

Toen het museum zelfstandig werd, bleven alle voorwerpen eigendom van de Vereniging Oud Ede en kwamen ze onder beheer van het HME. Alleen al daarom is de Vereniging nauw betrokken bij hoe het nu verder moet. Het bestuur van het HME heeft in overleg met de Vereniging een goede vervangende depotruimte gevonden, de onderhandelingen over enkele aanpassingen en het huurcontract zijn in een ver stadium.

In overleg met de VOE heeft het HME aan Liesbeth Tonckens van het *Gelders Erfgoed* gevraagd een *Bedrijfsplan Erfgoedcentrum* te schrijven. Na een reeks van gesprekken is een eerste concept opgeleverd, waarover ruggespraak is gevoerd met de gemeente, Cultura en het Platform Militaire Historie Ede. Ondanks de vakanties vordert het proces dus gestaag. De bedoeling is dat medio augustus een ontwerpbedrijfsplan met alle erfgoedinstellingen in de gemeente Ede wordt besproken. Als het plan, eventueel met aanpassingen, op een redelijk draagvlak kan rekenen, wordt dit als voorstel namens de Stichting HME en de Vereniging Oud Ede ingediend bij het college van B&W. Vervolgens wordt het spannend of het college de gemeenteraad voorstelt om tot een erfgoedcentrum te besluiten met het daarbij horende budget. De verwachting is dat er uiteindelijk bij de

Inhoud

Van het bestuur	1
Koopzondag	2
Monumentendag	3
Het Gemeentelijk Bosbedrijf	4
De Mechelse Kuil	16
Een raadseltje opgelost	24
Pak maar een doos	28
Activiteiten	28
Historisch Museum	31

begrotingsvergadering van de gemeenteraad, dus najaar 2015, een definitief besluit komt voor een erf-goedcentrum in Cultura. Een erfgoed-centrum met ruimte voor exposities en lezingen en dat faciliterend zal zijn voor, en bij de samenwerking van, alle erfgoedverenigingen, -musea, -stichtingen of platforms in de gemeente. Het bestuur zal de algemene ledenvergadering van de Vereniging, nog voor de gemeenteraad beslist, om een oordeel over het bedrijfsplan vragen. Een datum kan nu nog niet worden vastgelegd.

Tenslott: een gezamenlijke werkgroep HME/Vereniging beraadt zich nu bovendien over het herwaarderen of ook wel ontzamelen van de museum-

collectie. Dat gebeurt met inachtneming van de voorwaarden die de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed stelt (zie de RCE-brochure: *Op de museale weegschaal*, te vinden op internet). Omdat het gaat om eigendommen van de VOE, beraadt het bestuur zich expliciet hoe wij U in de ledenvergadering kunnen laten zien welke voorwerpen mogelijk afgestoten worden.

Kortom, de Vereniging gaat een aantal drukke en spannende maanden tegemoet.

Simon van de Pol,
voorzitter

't Kan verkeren

winkels open – winkels dicht – winkels open

Gerard van Bruggen

Op donderdag 9 juli 2015 heeft de gemeenteraad van Ede besloten dat de winkels in Ede voortaan op zondag geopend mogen zijn.

Op vrijdag 14 november 1924 besloot de gemeenteraad van Ede dat de winkels in Ede voortaan op zondag gesloten moeten zijn.

't Kan verkeren!

Bij mijn onderzoek naar het Burgerlijk Armbestuur doorloop ik de gemeenteraadsnotulen van Ede; onlangs kwam ik daarin een discussie tegen over de winkelsluiting op zondag. Nogal actueel op dit moment en daarom dit artikel in de Zandloper.

Onder punt 18 is op de raadsvergadering van 14 november 1924 aan de orde een adres van het bestuur van de Kiesvereniging van de Gereformeerde Staatspartij (verderop SGP genoemd) inzake winkelsluiting. Het adres (verzoekschrift) houdt in dat de kiesvereniging verzoekt 'het daarheen te leiden, dat de winkels in deze gemeente gedurende de Zondag gesloten zijn'. Het verzoek wordt ondersteund door een adres van gelijke strekking van de kerkenraad van de Ned. Hervormde Gemeente te Ede. Er wordt in het verzoekschrift verwezen naar de bestaande Zondagswet die zegt dat op 'markten, straten of openbare plaatsten' geen artikelen mogen

worden uitgesteld of verkocht. ‘De Zondagswet verbiedt derhalve niet dat op Zondag winkeliers hunne waren binnen hun winkels met gesloten deuren, verkopen.’ In de toelichting op dit agendapunt schrijft B&W: ‘Teneinde aan den, ook naar ons inzien gerechtvaardigden wensch van adressanten tegemoet te komen zal dus Uwe vergadering een verordening op de winkelsluiting op Zondag hebben vast te stellen, gelijk die sluiting ook reeds in vele andere gemeenten haar beslag heeft gekregen.’ Het voorwerk is gedaan en een ontwerpverordening ligt ter bespreking. Vijf jaar eerder was al besloten dat op zondag geen melk meer mocht worden verkocht of afgeleverd en dat besluit wordt in de nieuwe verordening ook opgenomen. Het belangrijkste artikel is artikel 1 en dat luidt:

Het is verboden een winkel – inbegrepen barbierswinkels en kappers-salons – voor het publiek geopend te hebben op den Zondag en den eersten Kerstdag. Dit verbod is niet van toepassing op apotheken en localiteiten, waarvoor een vergunning of verlof als bedoeld in de Drankwet is verleend.

In artikel 5 wordt opgenomen dat overtreding van de verordening kan leiden tot ten hoogste zes dagen hechtenis (op zondag dus altijd weer thuis) of een geldboete van maximaal 25 gulden.

In de discussie zegt het ene raadslid dat nog vele winkels op zondag geopend zijn, maar een ander stelt dat

slecht acht van de 160 winkels hun deuren op zondag openen. Raadslid Van de Voort is blij met het voorstel van B&W, maar vindt het spijtig dat cafés uitgezonderd zijn ‘vermits de Zondag het meest ontheiligd wordt door het misbruik maken van sterken drank’. Van de Voort hoopt dan ook dat B&W ‘binnenkort met een voorstel zullen komen tot sluiting van de herbergen op Zondag’. Interessant is de kritiek op de steun van de Hervormde kerkenraad bij dit adres van de SGP. Raadslid Oostwaard vindt dit hypocriet, omdat er ook Hervormde winkeliers zijn die op zondag hun winkel open hebben, maar nooit door een predikant of kerkenraad daarvoor zijn aangesproken. Oostwaard roept de kerkenraad toe ‘doe eerst zelf Uw plicht’ in plaats anderen voor uw wagentje te spannen. Hoewel hij zelf een voorstander is van winkelsluiting op zondag, vindt hij dat de gemeente dit niet dwingend mag voorschrijven, maar dat het vrijwillig moet gebeuren. Ter ondersteuning citeert Oostwaard dr. Abraham Kuyper en memoreert dat Wageningen en Renkum (beide een burgemeester van een christelijke partij) geen zondagsluiting hebben. ‘Uit het oogpunt van algemeen belang en vreemdelingenverkeer’ is hij tegen de verordening.

Het gaat te ver om alle meningen hier uitgebreid te citeren, maar duidelijk is dat net als anno 2015 ook toen beide standpunten in de raadszaal klonken. De moeite waard is nog enkele citaten uit de toespraak van burgemeester Creutz te laten volgen:

‘De voorzitter betoogt, dat de

Mr. Dr. C. O. Ph. Baron Creutz

voorgestelde verordening niet bedoelt eigen opinie op te leggen aan anderen, of beperking van de persoonlijke vrijheid inhoudt. Het tegendeel is waar. Er is veel over de Zondagsheiliging gesproken, maar daar laat de voorgestelde verordening zich niet mee in, vermits dit een onderwerp is, wat de Rijkswetgever tot zich getrokken heeft. De Raad mag daarom alleen maar maatregelen treffen tot bevordering van de Zondagsrust, wat dan ook de grondslag van de verordening is. Een ieder zal toegeven het groote belang van de Zondagsrust, als is het dan ook uit maatschappelijke, zedelijke of godsdienstige overwegingen. Iedereen is overtuigd van het groote nut voor de menschheid om één dag in de week voor zich zelf en zijn gezin te kunnen besteden. Het ligt daarom geheel op den weg van de overheid om de Zondagsrust te bevorderen. (...) Voor plezier houdt niemand des zondags zijn winkel open, maar men wordt vaak getiranniseerd door zijn concurrenten. (...) Voor verlies van inkomsten behoeft men niet te vreezen, datgene, wat men vroeger Zondags kocht, zal men nu Zaterdagavond koop. (...) Spr. besluit met te zeggen dat om de door hem ontvouwde redenen, niemand tegen de verordening behoeft te zijn, vermits een element van vrijheidsbelemmering er geenszins inligt.

De burgemeester gaat ook nog even in op de horeca: *'De kwestie betreffende sluiting van de herbergen op Zondag kan natuurlijk niet in deze vergadering behandeld worden. Spr. geeft de voorstanders hiervan in overweging met een daartoe strekkend voorstel te komen, van Burg. en Weth. is een dergelijk voorstel niet te verwachten.'*

Naar mijn weten is een voorstel in deze richting nooit ingediend. Merkwaardig is dat nadat ieder gesproken heeft er een aparte stemming over het geciteerde artikel 1 van de verordening plaatsvindt. Het artikel wordt aangenomen: 10 stemmen voor en 7 stemmen tegen, waaronder wethouder G.J. IJssel de Schepper. (In 2015 is het verschil tussen de voorstanders van de zondagsopening en de tegenstanders kleiner: 20 tegen 19.)

Na deze stemming volgen enkele opmerkingen over artikel 3, waarin staat dat aan ziekenhuizen wel melk verkocht mag worden op zondag. Vervolgens wordt zonder hoofdelijke stemming de verordening goedgekeurd en zijn de winkels voortaan op zondag gesloten tot 2015.

't Kan verkeren!

Erratum

In het vorige nummer is bij het artikel over Kees Stip de naam van de auteur weggefallen. De schrijver ervan was Jan Kijlstra.

Open Monumentendag: kunst en ambacht

Op 12 en 13 september wordt de 29e landelijke Open Monumentendag gehouden. Duizenden monumenten zijn dan gratis toegankelijk. Het is daarmee een van de grootste culturele evenementen van Nederland.

In Ede, Bennekom, Lunteren en Harskamp zijn op zaterdag 12 september van 10 tot ±17 uur verschillende monumenten open voor publiek. Het landelijke thema is *Kunst en Ambacht*, met aandacht voor onder andere stucwerk, wandschilderingen, tegelta-bleaus, metselwerk, betimmeringen en beglazing.

De werkgroep Monumenten van de VOE heeft door Ede-Centrum een *kunst-en-ambacht-route* uitgestippeld.

In een boekje dat op Open Monumentendag gratis beschikbaar is, staan aandachtspunten van heel wat gebouwen en enkele kunst-

werken beschreven en op het bijbehorende kaartje aangetekend. Enkele gebouwen in Ede die op Open Monumentendag hun deuren voor bezoekers openen zijn: de Edesche Concertzaal (voorheen Gereformeerde

Noorderkerk), restaurant Pomphuis (van de vroegere Edese Waterleiding) van 12-16 u, de St. Antoniuskerk en het Kantinegebouw van de ENKA. In het Akoesticum (de voormalige J.W. Frisokazerne) worden gegidste rondleidingen gegeven.

Ook wordt in twee moskeeën ‘open huis’ gehouden. U kunt daar de gebedsruimten bekijken en er worden allerlei handwerken, doeken en kledingstukken getoond. De Al Mouahidin Moskee aan de Peppelensteeg en de Grote Turkse Moskee aan de Verlengde Blokkenweg doen dit speciaal voor deze Open Monumentendag.

Alle activiteiten vindt u op www.openmonumentendag.nl. Kijk ook op www.ede.nl/openmonumentendag voor meer lokale informatie.

Theo Boessenkool,

De groei van het Gemeentelijk Bosbedrijf (3 en slot)

Dit is de derde en laatste aflevering van een serie over de geschiedenis van het Gemeentelijk Bosbedrijf Ede. In de vorige afleveringen werd de periode beschreven van de eerste gemeentelijke aankoop van landgoederen tot 1980.

De serie artikelen is samengesteld door P.A. Griffioen, F.G. van Oort en P. Standaart.

1980-1995 - Plannen in uitvoering en commercie

Bedrijfsvoering

In de jaren tachtig groeien de taken en het medewerkersbestand van het Gemeentelijk Bosbedrijf flink. Gemiddeld zijn er zo'n 18 à 20 medewerkers in vaste dienst. Naast de directeur is een adjunct-directeur belast met de dagelijkse leiding. Ook is een medewerker fulltime belast met de administratietaken voor alle woningen, campings en erfpachtterreinen die in de loop der tijd met de aangekochte landgoederen zijn verworven. Het gaat hierbij om 5 campings, 12 woningen, 4 boerderijen en het landgoed Kernhem met landhuis, en ongeveer 120 ha. landbouwgrond.

De andere vaste medewerkers zijn belast met bosbeheertaken, recreatie, algemeen en faunatoezicht en verkoop van producten van de houtwerf.

Daarnaast zijn er zo'n 30 medewerkers, die in dienst zijn bij het werkvoorzieningschap Permar, geplaatst bij het Bosbedrijf.

Ook wordt meegewerkt aan het beschikbaar stellen van stageplaatsen voor studenten van onder andere de Bosbouwtechnische School te Apeldoorn, de Hogere Bosbouw en Cultuurtechnische School te Velp en de Chr. Agrarische en Technologische School te Ede. Tevens wordt er in samenwerking met deze scholen aan de studenten voorlichting gegeven over het bosbedrijf, de houtwerf en de wolmaniseerinrichting (impregneren) en worden excursies en demonstraties gehouden met verschillende bosbouwwerktuigen die onder andere gebruikt worden bij het bosonderhoud en de bestrijding van de Amerikaanse vogelkers.

De houtwerf telt drie man personeel. Zij zijn belast met het vervaardigen van recreatiemeubilair en houtconstructies. Deze ploeg wordt aangevuld met een aantal medewerkers die speciaal belast zijn met het onderhoud van de recreatieve voorzieningen en een ploeg die overal het vuil ophaalt. Vrijwilligers zorgen ervoor dat de bewegwijziging van de wandel- en ruitpaden intact blijft.

Zo rond 1982 en 1983 is ook een aantal medewerkers bij het Gemeentelijke Bosbedrijf werkzaam via de WVM (Wet Werkverruimende Maatregelen). Middels deze wet

Het Gemeentelijk Bosbedrijf omstreeks 1985

worden groepen werklozen tewerkgesteld om zodoende werkervaring op te doen.

Structureel wordt een aantal werkzaamheden in het dagelijks beheer uitgevoerd door loonbedrijven en aannemers. Het betreft het machinaal planten, uitslepen van dunningshout met paarden, houttransport en vellingen op stam. Daarnaast wordt het onderhoud van boswegen, waterlopen en dergelijke en de onderhoudswerkzaamheden aan de in eigendom zijnde woningen, boerderijen en bedrijfsgebouwen uitgevoerd door aannemers.

In feite loopt deze personeelsopbouw en –beleid door tot 1 februari 1993, als de directeur van het Bosbedrijf

Impregneerketel houtwerf (1990) foto: J. Lub

vertrekt. Dit is ook het moment dat het Gemeentelijke Bosbedrijf ophoudt te bestaan als zelfstandige dienst. Door een reorganisatie wordt nu het Gemeentelijke Bosbedrijf verdeeld in drie onderdelen, te weten: de houtwerf, bosbeheer en beleidsondersteuning, en samen met de afdeling Groenvoorzieningen ondergebracht in de

nieuw gevormde afdeling Groen, Natuur en Landschap.

Uiteindelijk (anno 2015) zullen er drie arbeidsplaatsen overblijven. Deze medewerkers houden zich bezig met bos- en natuurbeheer, rentmeestertaken en beleid voor het natuurgebied.

Op dit moment wordt het bosgebied van de gemeente Ede onderverdeeld in zes werkgebieden. Per jaar wordt één werkgebied aangepakt, dus er ontstaat zo een cyclus van zes jaar. Om grip op de zaak te houden worden de te vellen bomen door eigen personeel aangestipt (het 'blessen'). Daarna volgt een aanbesteding en wordt de dunning van het bos door gespecialiseerde bedrijven uitgevoerd. Hierbij worden grote machines, harvesters, ingezet.

Gemeentelijke houtwerf

De gemeentelijke houtwerf is in de jaren tachtig een begrip. Het is op de Zuid-Veluwe een belangrijk verkoop-punt voor palen, bezaagd hout en speeltoestellen. Het verwerkte hout komt uit de gemeentelijke bossen. Mede door de opbrengsten uit de houtverkoop via de houtwerf is de exploitatie van het gemeentelijk grootgrondbezit rendabel. De gemeenteraad stelt als eis dat het Bosbedrijf commercieel gaat werken. Door de verkoop lukt dat.

De rest van het kaphout wordt verkocht als papierhout, vezelhout of als langhout. Wordt de prijs van langhout te laag, dan schakelt men om en wordt het hout afgezet als kisthout of mijnhout.

Door een samenwerking met de firma Van Swaay wordt ook geïmpregneerd

hout verkocht, dat in een drukketel op het terrein van de houtwerf wordt geïmpregneerd. Eind jaren tachtig wordt de impregneerinstallatie van de firma Van Swaay overgenomen en vindt inpregneren in eigen beheer plaats.

Natuurterreinen

De natuurterreinen van het Bosbedrijf hebben slechts een geringe oppervlakte (zo'n 110 ha., gemeten in 1983). Het betreft voor een groot deel heideterreinen, waar zich de werkzaamheden vrijwel beperkten tot het tegengaan van het dichtgroeien van de heide.

De heideterreinen staan in die tijd (1983) vol in de belangstelling als gevolg van de geconstateerde zure regen waardoor een sterke vergrassing optreedt. Om de gevolgen hiervan te beteugelen worden proefnemingen gedaan met afplaggen, in de hoop weer vitale heide terug te krijgen. Op de Hoge Veluwe zijn in de beginjaren tachtig al goede resultaten bereikt door het afplaggen van vergraste heideterreinen.

Niet veel later constateert men dat de zure regen ook nadelige gevolgen heeft voor de bossen in het algemeen. Zure regen vormt een onderdeel van de totale luchtverontreiniging. Het regenwater verzuurt door menselijke activiteiten in de atmosfeer gebrachte stoffen. Als symptomen worden de vermindering van de vitaliteit en achterblijven van de groei waargenomen. Dit kan uiteindelijk tot sterfte leiden.

In de bossen van Ede worden

Het vervoer van de gekapte bomen gaat in vroeger tijd nog met de mallejan, getrokken door een paard. (fotoarchief Vereniging Oud Ede, ca. 1960)

verschijnselen geconstateerd die vergelijkbaar zijn met de symptomen, die elders in Nederland worden toegeschreven aan de luchtverontreiniging. Echter, men heeft nog niet kunnen waarnemen in welke mate zure regen invloed heeft op de Edese bossen. Gezien de zeer complexe problematiek is dit moeilijk aan te geven.

Wel wordt medewerking verleend aan het landelijke vitaliteitsonderzoek van

Staatsbosbeheer. Uit de resultaten van het onderzoek in 1990 komt naar voren dat de vitaliteit niet verder is achteruitgegaan.

Militair oefenterrein

In die periode is ook veel onrust ontstaan over het voornemen om ten oosten van het dorp Ede een groot militair oefenterrein in de daar gelegen natuurterreinen aan te leggen. Dit heeft tot groot verzet geleid.

Geluidsoverlast, stof en stank door tanks, helikopters en schietoefeningen, grote schade aan zeldzame plant- en diersoorten, negatieve effecten op toerisme en recreatie en waardedaling

Een verticaalopname van de Ginkelse Heide uit 1985. Het noordoostelijke deel van de foto laat de Hindekamp zien en het zuidwestelijke deel geeft de heide weer. De witte vlakken zijn afkomstig van de beheersdaden, namelijk het afplaggen van de vergraste heide om daarmee de zure ondergrond weg te nemen. Linksboven is de Kreelse plas duidelijk zichtbaar. Aan de zuidzijde loopt de N-224. (Foto: collectie F.G. van Oort)

van aangrenzende woningen, het zijn slechts enkele van de gevolgen die de

Vereniging Verontruste Edenaren (VVE) voorziet als de plannen van Defensie doorgaan om op de Veluwe een Compagnies Oefen Terrein (COT) aan te leggen. Dit COT zal een oppervlakte beslaan van 1.000 hectare, begrensd door de 'oude' rijksweg Ede-Arnhem in het noorden, de A12 in het zuiden en omringd door Ede, Renkum, Oosterbeek, Wolfheze en Wageningen. Het gaat om een gedeelte van het Centraal Veluws Natuurgebied, bestaande uit de Sijsselt (210 ha bos), de Ginkelse Heide (362 ha heide), het Ginkelse Zand (282 ha bos) en het bosgebied Planken Wambuis (145 ha).

Het grootste terrein is al eigendom van Defensie, de andere moeten worden onteigend. De plannen voor het COT-Ginkelse Heide maken deel uit van een herschikking door Defensie van de oefenterreinen. In 1981 werden zeven plaatsen in Nederland aangewezen voor COT's. Doordat ten behoeve van de nieuwe oefenterreinen enige huidige oefenlocaties worden ingeleverd, verwacht Defensie dat de totale hoeveelheid oefengebied met 6.000 hectare wordt verminderd ten opzichte van 1980. Het eerste van de zeven COT's, dat in de Marnewaard aan het Lauwersmeer, is vorig jaar in gebruik genomen. Het COT Ginkelse Heide moet het volgende worden. Volgens de VVE uniek in Europa: 'Nergens tref je zo dicht bij de bebouwde kom een COT aan.'

De Stichting Milieu Werkgroepen Ede (SME) schreef in die dagen (1985): *'Oostelijk van Ede ligt ook De Sysself van de Stichting Het Geldersch Landschap. Zoals bekend bestaan er plannen om in deze fraaie omgeving een compagnies-oefenterrein (COT) aan te leggen. Uitvoering van dit plan zal dit gebied ruïneren, evenals andere in de omgeving gelegen natuurterreinen. Daarmee zal het prachtige "achterland" van Ede danig worden gehavend.'*

'Maar misschien denken velen dat een terrein met bomen ook een bos is. En dat we nog genoeg bossen hebben aan het Roekelse Bos, het Deelerwoud en het Nationaal Park De Hoge Veluwe, dat dit voorjaar een halve eeuw bestaat. Dat is dan een groot en gevaarlijk misverstand waarvan de

gevolgen mogelijk nog erger kunnen zijn dan die van de zure regen. Nog is Ede een gemeente in 't groen. Maar er moet wel wat worden gedaan om het zo te houden.'

Begin jaren tachtig is in samenwerking met politieke partijen en milieugroeperingen de actie COT-Ede Nee (VVE en SME maken hier deel van uit) georganiseerd als tegenwicht tegen de plannen de heide bij Ede in te richten als Compagnies Oefenterrein. Gesprekspartner is het Ministerie van Defensie. Het comité verzamelt ruim 10.000 handtekeningen en overhandigt ze aan de toenmalige minister (Winsemius) van ruimtelijke ordening (VROM). Daarvóór is een optocht georganiseerd die in het TV-journaal is verslagen. Het gaat om een Planologische kernbeslissing en de Raad van State oordeelt dat argumenten van nut en noodzaak hierbij niet aan de orde zijn. Hoewel de bezwaren niet worden gehonoreerd bij de Raad van State, is het COT er uiteindelijk niet gekomen, als gevolg van het einde van de Koude Oorlog.

Recreatie

In het kader van de plannen voor het proefgebied Nationaal Landschap Veluwe (NLV) worden in het verslagjaar 1980 de eerste inventarisaties verricht ten behoeve van het deelgebied Zuidwest waarbinnen de gemeente Ede ligt. De bedoeling is om op vrijwillige basis te komen tot een plan waarin de wensen van de eigenaren en gebruikers van het binnen het plangebied gelegen terreinen op elkaar afgestemd worden. Hierbij kan

gedacht worden aan doorgaande fiets-, wandel- en ruiterroutes, gezamenlijke standpunten ten aanzien van af te sluiten (zand)wegen, creëren van recreatievoorzieningen en afstemming van bos-, natuur- en faunabeheer. De werkzaamheden op grond van de uiteindelijke plannen zullen in principe in aanmerking komen voor subsidie. De plannen voor het NLV worden beginjaren tachtig uitgevoerd. Met name het afsluiten van zandwegen zorgt aanvankelijk voor veel weerstand. Maar uiteindelijk wordt ingezien dat weren van auto's uit de natuurgebieden een positief effect heeft op het recreatiegebruik.

Zo wordt in 1985 meer aandacht

besteed aan onderhoud van recreatieve voorzieningen, zoals wandel- en ruiterroutes. Enerzijds door de inzet van vrijwilligers, anderzijds door de subsidiëring door het Staatsbosbeheer (SBB) van werkzaamheden en voor de aanschaf van recreatiemeubilair. De komende jaren zullen genoemde voorzieningen weer op een hoger peil gebracht kunnen worden, wanneer na goedkeuring van het beheersplan door het SBB structureel subsidie voor de recreatie beschikbaar komt. Het bosbedrijf verzorgt de afsluitingen en bebording op de Ederheide. De par-

keerplaats op de Langeberg voorziet in een grote behoefte. Tijdens topdagen is de capaciteit te klein, zodat enige uitbreiding overwogen moet worden. In 1986 wordt de definitieve goedkeuring van het SBB verkregen voor het beheersplan 1985-1994, voor de bezittingen van het Bosbedrijf. Enerzijds is hiermee formeel voldaan aan de subsidievoorwaarden voor het verkrijgen van de bosbijdrage (f 95,-/ha), anderzijds is het nu mogelijk voor de in het beheersplan opgenomen werkzaamheden subsidies te verkrijgen. Deze betreffen bosbeheerwerk, onderhoud wegen, plaatsing van recreatieve voorzieningen, afsluitingen e.d.

In 1986 werden ook nieuwe routes voor ruitersporen uitgezet.

Mede dankzij de subsidie van het Staatsbosbeheer (SBB) kunnen weer een aantal nieuwe banken en picknicktafels worden geplaatst. De subsidie is in de loop van 1987 gestopt. Naast de plaatsing van nieuw meubilair kon ook het onderhoud van de eerder aangebrachte voorzieningen, mede dankzij de inzet van vrijwilligers, plaatsvinden. Om het onderhoud enigszins te beperken en de levensduur te verlengen is overgegaan tot het gebruik van gewolmaniseerd hout.

In het verslagjaar wordt in samenwerking met andere terreineigenaren in het gebied Ede, Oud Reemst en Otterlo gestart met een actieplan voor uitvoering van de plannen om te komen tot een Nationaal Landschap Veluwe. In dit plan zullen maatregelen

De kruidentuin op het landgoed Kernhem. Op de achtergrond het huis Kernhem. (foto: P. A. Griffioen, 2015)

voor recreatieve zonerings worden opgenomen en maatregelen voor vergroting van het leefgebied voor het wild. Met name door afsluiting van zandwegen zal het gewenste effect bereikt kunnen worden. Vooruitlopend op deze plannen wordt in 1990 al het recreatieve verkeer op de Ginkelse Heide aan banden gelegd door de openbare zandwegen voor dit verkeer af te sluiten.

Met de afsluiting in 1992 van de Koeweg wordt het autovrij maken van het natuurgebied gelegen in de driehoek Ede, Otterlo en Oud Reemst gerealiseerd. De afsluiting vindt plaats in het kader van de plannen voor het

Nationaal Landschap Veluwe. Centraal in deze plannen staan vergroting van het leefgebied voor het grofwild en het bevorderen van de mogelijkheden voor rustige vormen van recreatie. Gekoppeld aan de afsluiting van een groot aantal zandwegen worden parkeervoorzieningen en picknickplaatsen aangelegd voor de opvang van de recreanten.

In 1988 verschijnt het rapport Toekomstverkenning voor het landgoed Kernhem. Hierin wordt aangegeven op welke wijze de waarde van het landgoed uit het oogpunt van cultuurhistorie, landschap, recreatie en natuurbehoud kan worden veiliggesteld. In het najaar wordt een aanvang gemaakt met de eerste werkzaamheden die bestaan uit het

onderhoud van laangedeelten en het opnieuw profileren van een aantal lanen.

Op het landgoed Kernhem worden de meest ingrijpende werkzaamheden in het planjaar 1992 afgerond. Op 3 mei vindt de opening plaats van de nieuw aangelegde kruidentuin. Daarnaast worden lanen aangelegd en reeds eerder aangelegde elementen afgevoerd. Het onderhoud vergt in toenemende mate de aandacht.

1995-2015 Het belang van bos en natuur verandert

Bossen zijn eeuwenlang beheerd door buurten en heren. Het bos had een functie als grondstof- en brandstofleverancier en als jachtgebied. Vanaf de negentiende eeuw verandert dit beeld langzaam aan. Bos en hei zijn steeds minder alleen productiemiddelen, maar in toenemende mate wordt aan de natuur- en landschapswaarden belang gehecht. De veranderende functie van het bos komt ook tot uiting in het bosbeheer. Van een bosbeheer gericht op optimaliseren van de houtoogst wordt het beheer gericht op instandhouding en ontwikkeling van de natuurwaarden.

De gemeente streeft ernaar de recreatieve waarden van haar natuurgebieden te optimaliseren binnen de randvoorwaarden van natuurwetgeving en draagkracht van de terreinen. Voor het faunabeheer betekent dit dat gestreefd wordt naar optimale zichtbaarheid van de grotere fauna zoals edelherten en wilde zwijnen.

Voor het recreatief gebruik worden aan wandelaars, fietsers en ruiters optimale gebruiksmogelijkheden geboden via routes, maar voor evenementen. De toename van de recreatieve gebruiksmogelijkheden van de gemeentelijke natuurterreinen blijkt ook uit de bezoekersaantallen in het Natuurcentrum Veluwe, dat momenteel meer dan 40.000 bezoekers per jaar trekt.

Vanuit het natuurcentrum Veluwe worden wildexcursies naar het gemeentelijke wildreservaat verzorgd. In een wildkansel kunnen de bezoekers onder leiding van een gids jaarrond alle dieren van de Veluwe zien, zoals edelherten, wilde zwijnen, vos en das.

Sinds in 1995 het gemeentelijke bosbedrijf als zelfstandige dienst is opgeheven, is het aantal medewerkers sterk ingekrompen. Van de ongeveer 20 vaste medewerkers in de jaren 80 loopt dit aantal terug naar 3 Fte in 2015. De oorzaak hiervan ligt zoals aangegeven in de veranderende visie op het beheer van bossen en natuurterreinen. Van intensief beheer gericht op houtproductie naar beheer gericht op stimuleren en ontwikkelen

De nieuwe wildkansel. (foto: 2015; J. Lub)

De harvester in gebruik bij het bosonderhoud.

van natuurlijke processen met weinig ingrijpen van de mens.

In de bossen wordt nog wel hout geoogst, maar de werkzaamheden worden uitbesteed aan bedrijven die met grote bosbouwmachines, de harvesters, de beheerswerkzaamheden uitvoeren. Het beheer van de bossen is in 1996 gecertificeerd (FSC), waarmee de gemeente Ede een van de eerste gemeenten was die een keurmerk had voor duurzaam bosbeheer.

Vogelkers

Met de oogst van vooral Amerikaanse vogelkers, wordt ook een bijdrage geleverd aan de doelstellingen van de gemeente op het gebied van

duurzaamheid, omdat deze houtsoort een belangrijke brandstof is voor de biomassacentrale in de gemeente Ede. Verwijderen van de Amerikaanse vogelkers draagt ook bij aan verhoging van de natuurwaarden in de bossen, omdat deze soort de van nature voorkomende bomen en struiken verdringt.

Uitloopgebied

Bossen en natuurgebieden in handen van gemeenten zijn een belangrijke categorie van eigenaren binnen de organisaties die bos- en natuur in eigendom hebben in Nederland. In Nederland gaat het hierbij om ca 45.000 ha. bos en natuur in eigendom bij meer dan 240 gemeenten. In Ede, maar ook in vele andere gemeenten

De biomassacentrale aan de Dwarsweg te Ede (foto: J. Lub; 2015)

liggen de gemeentelijke natuurgebieden rondom de kernen, waardoor deze gebieden een belangrijke functie hebben als uitloopgebied van de bevolking. Door de directe invloed via

gemeentelijke bossen af te stoten naar natuurorganisaties. Met name de wens tot instandhouding van de nauwe binding tussen bewoners, gebruikers en gemeente heeft er toe geleid dat maar in een beperkt aantal gevallen overdracht van gronden heeft plaatsgevonden.

Toegankelijkheid

Er wordt naar gestreefd om ook voor de toekomst de invloed van de bevolking op het beheer en gebruik van de gemeentelijke bossen en natuurterreinen in stand te houden, waarbij vrije toegankelijkheid het uitgangspunt blijft.

De Mechelse Kuil

Frans van Oort

Voor onderzoek naar de geschiedenis van het cultuurlandschap vormen kaarten wel de beste en tevens de mooiste bron. Het belangrijkste is de wisselwerking tussen het landschap zelf en de kaarten.

Het grote voordeel van kaarten is, dat ze direct een ruimtelijk beeld geven. Bovendien vormen vooral kaarten voor veel objecten de enige beschikbare historische bron.

Een prachtig voorbeeld hiervan is een onderzoekje naar de Mechelse Kuil op de Zuid-Ginkel, gelegen ten zuiden van de N-224 en ten oosten van het daar aanwezige dierenasiel.

Op een oude kaart uit 1632, gemaakt door Nicolaes van Geelkercken, wordt

voor het eerst bevestigd, dat daar een kuil in het landschap aanwezig is. De naam die er bijgeschreven is luidt: "Michels Cuijl".

Nicolaes van Geelkercken

Nicolaes van Geelkercken was landmeter/cartograaf van 1630 tot 1656 van "Het Vorstendom Gelre en de Graafschap Zutphen".

De Staten van Gelderland hadden gelden vrijgemaakt voor een goede beschrijving van de geschiedenis van het gewest, inclusief nieuw kaartmateriaal.

De oude kaarten stamden uit 1559 van de hand van Christiaan Sgroten en destijds gemaakt in opdracht van Philips II. Nicolaes van Geelkercken kreeg de taak om voor deze nieuwe kaarten te zorgen. De opdracht werd voltooid in 1639.

Uitsnede uit de kaart van 1632 van Nicolaes van Geelkercken met daar op aangegeven de Michels Cuijl (Gelders Archief 0409 Huis Keppel inv.nr.1537)

Daarnaast heeft hij een vrij aanzienlijke hoeveelheid manuscriptkaarten nagelaten.

Eén van deze kaarten, een opmeting van het Arnhemse en Deelense Veld en aangrenzende terreinen uit 1632, geeft tevens de situatie weer van de oostzijde van de gemeente Ede zoals het Reemsterveld, Mossel, De Ginkel enz. Ook treffen we hier op aan de *Michels Cuijl* (thans *Mechelse Kuil*). De met de hand getekende kaart, voorzien van talrijke aantekeningen over de plaatselijke situatie, tijdens het opmeten waargenomen, geven een prachtige indruk van het werken en de vaardigheden van deze 17e-eeuwse landmeter. Daarnaast was hij een begaafd graveur en werkte hij als uitgever en vertaler.

In de geschiedenis van de rechtswetenschappen betekende een “ding” in de Germaanse tijd een volks-

vergadering die recht kon spreken (fungeerde dus als een soort rechtbank).

Een dergelijke vergadering werd op vaste tijden in het jaar gehouden. Hierbij kwamen alle vrije mannen bij elkaar.

De plek waar een ding werd gehouden werd door een priester (van een heidense godsdienst) ingewijd en was zo een heilige plaats. Daar heerste dan ook de dingvrede. Er werden geen wapens gedragen en deze vrede duurde voor de gehele periode van het ding.

Op het ding werd recht gesproken maar ook werden daar conflicten bijgelegd, wetten vastgesteld, straffen uitgedeeld enz.

De dingplaats werd meestal afgebakend door een soort omheining. Vaak werd in het midden een schild, zwaard, vaandel of heilig symbool opgericht. De dag waarop recht

Ingekleurde foto uit de jaren '50 van de Mechelse Kuil (collectie F.G. van Oort)

gesproken werd noemde men dingdag. Ook kwam het voor dat vonnissen van veroordeelden direct ten uitvoer werden gebracht (galg).

Na de invoering van het christendom werd de specifieke betekenis van het ding losgelaten.

Naar verluid zou de Mechelse Kuil de oudste nog aanwezige volksgerechtskuil op de Veluwe zijn.

Galgen

Tot 1795 hadden de steden buiten de poorten een galgenveld. Dit was vaak woeste grond op een goed zichtbare plaats langs een doorgaande weg, op een heuvel of zoals hier nabij een kuil. De stad liet op deze wijze blijken over

het *halsrecht* (doodstraf) te beschikken.

Woeste gronden werden wel geassocieerd met van god verlaten gebieden waar, volgens de christenen, misdadigers en heidenen thuis hoorden.

De keuze van het open veld betekende zichtbaarheid en had zo een afschrikkende werking. Van sommige galgenvelden is bekend dat ze nooit gebruikt zijn, maar alleen een afschrikfunctie hadden.

Een gehangene had echter geen recht op een waardige begrafenis. Het was gebruikelijk dat het stoffelijk overschot door dieren werd opgegeten. Vroeger werd begraven in en rond de kerken, dat was gewijde grond waar geëxecuteerden niet werden toegelaten. De resten werden daarom vaak begraven in een knekelput onder de galg.

In de gemeente Ede kennen we o.a. de Galgenberg nabij Lunteren en een plaats in de Sijsselt, op een heuvel, ten oosten van de weg Ede-Bennekom.

Maar het is natuurlijk niet ondenkbaar dat in de tijd dat er recht gesproken werd, nabij de Michels Cuijl, een galg heeft bestaan. De veroordeelden konden dan direct terechtgesteld worden.

Droogte

Bij de redactie van de Edesche Courant is in november 1934 de vraag binnengekomen hoe het komt dat de

In Beerfelden, Duitsland, staat op de Galgenberg aldaar nog een authentieke houten galg uit 1597 met een stenen omheining. Met zijn drie zes meter hoge zuilen is het de best-behouden en grootste galg in zijn soort. Er staan bankjes om van dit cultuurgebeuren te genieten. (Foto: Frans van Oort)

Renkumse Beek, die zijn oorsprong heeft op de Ginkel, nu totaal droog staat.

Aan de heer A. Slagmolen, bosbaas van de Nederlandsche Heide-Maatschappij, gestationeerd op de Ginkel, werd gevraagd hierop te reageren. Hij vertelt dat het waterpeil in de omgeving van de Ginkel, Buunderkamp en de Boschbeek in het jaar 1933-1934 veel lager is geworden. Ook in 1921-1922 is een stuk van de beek droog geweest en is er, door steeds uit te graven, weer water bijgekomen. Hij neemt aan dat thans, door uitgraven, weer water verkregen wordt. Mogelijk komt dan de duiker, die onder de spoorweg is aangebracht, te hoog te liggen.

Zijn idee om de beek uit te graven is gebaseerd op het feit dat in 1921-22 de Mechelse Kuil op de Ginkel twee steek is uitgediept omdat er geen water meer in stond. En in 1933-34 is ze wederom drie steek uitgediept om water te hebben. Vòòr 1921-22 is het nooit voorgekomen dat deze kuil droog stond.

Na 1922 is het waterpeil in deze kuil

weinig of niets omhoog gegaan, ook niet in de jaren van hoog water in de Rijn. Verder zij opgemerkt, dat in 1922 de droogte en de Enka de schuld kregen, dat het water zo laag was in deze omgeving en dat is zeer wel mogelijk.

Neem als voorbeeld, dat enkele beken op Wolfheze, voordat de Arnhemsche Waterleiding aan de Amsterdamsche Straatweg er was, allen water bevatten, terwijl ze nu (1934) al jaren droog staan.

Praktisch 50 jaar later, in de Edese Courant van 13 november 1984, komt de grondwaterstand weer in beeld. De bosbaas van dat moment, de heer J. Versteeg, vertelt daar het volgende over:

Dat er op dit moment een bodempje water in de Mechelse Kuil staat, is puur toeval. Sinds het einde van de dertiger jaren is de grondwaterstand zo sterk gedaald, dat alleen bij langdurige regenval de bodem niet te zien is. En dat is een zeldzaam verschijnsel. Het productieproces van de Enka vraagt grote hoeveelheden water.

Daarom is de fabriek juist naast het station Ede-Wageningen gebouwd, omdat het daar makkelijk is om dat vele water op te pompen.

Maar inmiddels is de Enka gestopt (in 2003) en vanaf dat moment treedt er een grote verbetering op in de grondwaterstand. Het gevolg daarvan is dat er weer af en toe water in de Mechelse Kuil aanwezig is. Echter het gedeelte van de beek, die door de Zuid-Ginkel loopt richting Renkum en nog duidelijk in het terrein zichtbaar is, staat ten noorden van de spoorbaan nog altijd droog.

Opschoonacties

In 1995 is de plaats gerenoveerd. De deelnemende partijen zijn de Rotary Hoekelom, waarschijnlijk als gehele of gedeeltelijke financier, de gemeente Ede als toezichthouder en de firma Vaarkamp als professioneel grondverwerkingsbedrijf. Ook een scoutinggroep uit Ede heeft meegeholpen door de opslag en het dode hout te verwijderen. Zij hebben zo een aardig centje voor hun club kunnen verdienen.

Meer gegevens hierover zijn niet boven water gekomen.

Wel is bekend dat in het najaar van 2006 de Mechelse Kuil opnieuw is opgeknapt. De werkzaamheden bestaan dan uit het verwijderen van de opslag, het uitgraven van de bodem, het transport van het zand en het aanbrengen en afwerken van een nieuwe leemlaag (benodigd is 20 m³ leem). De kosten bedragen € 2.500,- exclusief BTW.

Uit gesprekken met mensen die daar in

die tijd zijn gaan wandelen of fietsen komt naar voren dat de kuil mooi is opgeknapt, er staat water in, het gras is kort en alles is goed onderhouden. Echt heerlijk om daar even bij te komen na een lange tocht.

Omdat ik graag wil weten hoe de Mechelse Kuil er op dit moment uitziet, heb ik de wandelschoenen aangetrokken en ben er op een zonnige middag vanaf het dierenasiel naar toe gelopen. Het routebord daar ter plekke geeft als kortste route aan het laantje achter het asiel langs en dan ongeveer 10 minuten lopen in de richting van Arnhem.

Het eerste wat opvalt is de grote verandering. In mijn geheugen moet dit een laantje zijn met aan beide zijden eikenbomen. De rij eiken aan de zuidzijde is geveld en de rij aan de noordzijde staat nu tussen het hoge hekwerk van het asiel en een nieuw, op het oorspronkelijke pad reeds deels aangelegde manshoge, niet afgewerkte geluidswal.

De aanleg hiervan dient waarschijnlijk om het geluid van de blaffende honden enigszins te beteugelen zodat natuurliefhebbers daar minder last van hebben.

Bij het zien van de Mechelse Kuil wordt mijn humeur er niet beter op. Het geheel ziet er verwilderd uit. Water staat er niet in. Op het diepste punt staat wat drab waar grassen en riet hun voedingsbodem hebben. Er staan wel twee banken, maar het geheel geeft toch een erg trieste indruk. En dit wordt een cultuurmonument van Ede genoemd, opgenomen in diverse wandelroutes,

maar het aantrekkelijkheidsgehalte is hier toch ver te zoeken. Ook het feit dat het geluid van de nabijgelegen provinciale weg N-224 constant goed hoorbaar is, werkt niet mee.

Niettemin, een kleine opknapbeurt zal toch wel welkom zijn.

De sage van de Mechelse Kuil

Natuurlijk mag tot slot aan de sage over de Mechelse Kuil niet worden voorbij gegaan. Van generatie op generatie werd dit verhaal doorverteld, maar nooit echt vastgelegd in geschrift. Dit gebeurde uiteindelijk in 1949 door Jac. Gazenbeek, die uit de mond van bosmedewerker Jan Thomassen uit Ede de sage voor ons op papier heeft gezet. Het is een prachtig verhaal dat onverkort wordt weergegeven. Een verhaal om nooit meer te vergeten.

Op een avond in de nazomer, jaren geleden, volgde een marskramer de oude Hessenweg, die over Barneveld dwars door de bossen en heidevelden in de richting van de Ginkel loopt en van dit punt af tegenwoordig samenvalt met de grote verkeersweg van Ede naar Arnhem.

Het was een warme dag geweest en in de verte hoorde je zo nu en dan het rommelen van onweer. Zo snel als de zware mars dit toeliet stapte de kramer verder, want er dreigde een bui en hij hoopte in elk geval nog voor het invallen van de duisternis het Planken Wambuis te bereiken, waar altijd wel een plaatsje voor hem op de hild of een van de zolderkamertjes beschikbaar was.

De bui kwam evenwel snel op, het

De Mechelse Kuil anno 2013 ziet er belabberd uit. (Fotocollectie Frans van Oort)

begon te waaien en nu en dan viel er al een droppel regen. De marskramer, die begreep, dat het noodweer elk ogenblik zou kunnen losbarsten, besloot toen, helemaal tegen zijn zin, onderdak te vragen bij de Mechelse herberg, een logement dat even verderop lag. Tja, die herberg had geen al te beste naam en wie er in de buurt bekend was, ging gewoonlijk aan het vervallen huis voorbij, omdat de bewoner bekend stond als een kwaadaardige kerel, over wie vreemde dingen verteld werden.

Maar Planken Wambuis was nog een eind lopen en daar het hevig begon te lichten, verliet de kramer de weg om zich naar het sombere huis te begeven. Een ogenblik later stond hij in de gelagkamer, begroet door een nors gebrom van de kastelein en terwijl daarbuiten het noodweer losbarstte, ontstak de herbergier een kleine olielamp, die hij op de ronde tafel midden in het vertrek zette.

Toen de vlaag aftrok, en het bleef regenen, zei de kramer, dat hij naar bed wilde, want hij was van plan bij het aanbreken van de dag verder te gaan. Een kwaad gegrom was het

antwoord maar toen de marskramer zijn geldbuil voor de dag haalde en niet alleen voor de gebruikte koffie maar tegelijkertijd reeds voor het logies betaalde, glinsterde er iets in de ogen van de waard.

Voorgelicht door het flikkerende lampje bracht de herbergier zijn gast naar diens slaappleaats: een eenvoudig vertrek dat slechts door een stuk gordijn van de overige zolderruimte gescheiden was.

De kramer vond dat echter meer dan voldoende en enkele minuten later strekte hij de moede benen uit om in een diepe slaap krachten op te doen voor de volgende dag.

Beneden in de halfdonkere gelagkamer zat de waard; een sluwe boosaardige uitdrukking op zijn gezicht. Nu en dan keek hij schichtig om zich heen, of hij iets verdachts achter zich hoorde en wel een uur bleef hij daar in z'n eentje zo zitten. Een misdadig plan was in zijn hersens opgekomen; hij had gezien, dat de kramer veel geld bij zich had en – zo hield hij zich voor – als hij de koopman voor goed het zwijgen oplegde en hem dan van zijn geld beroofde, wel....dan zou er stellig geen haan naar kraaien. Iedereen wist immers, dat de Mechelse herberg nooit of te nimmer bezoekers trok en geen vrachtrijder zelfs stopte er voor een borrel of een emmer water voor de paarden.

In het holst van de nacht sloop de waard, een zware knuppel in de hand, de trap op..... De kramer sliep vast en rustig..... Onhoorbaar gleden het gordijn van het vertrek op zij om de moordenaar binnen te laten.....

De volgende morgen, toen het licht begon te worden, werd het lijk van de marskramer naar buiten gebracht en door de misdadige herbergier in een aardappelkuil verborgen, diep onder aarde, mos en bladeren....

De verdwijning van de kramer werd niet onmiddellijk gemerkt, maar toen de kastelein van de Ginkel, die de man op de bewuste avond had zien passeren en met zijn collega van het Planken Wambuis eens over sprak, gingen de mensen dieper nadenken. Het was bij iedereen bekend, dat de reizende koopman gewoonlijk aardig wat geld bij zich had en omdat men hem het laatst had gezien in de omgeving van de Hessenweg, begon men te vermoeden dat er iets met hem gebeurd moest zijn.

Daar kwam nog wat bij. De boer van Mossel, een andere hoeve in de hei, had een oude schaapherder, wel een half onnozele bloed, maar die vertelde allerlei vreemde dingen over de waard van de Mechelse herberg. De schout van Ede werd er bij gehaald en een dag later zat de herbergier, verdacht van moord, achter slot en grendel..... Natuurlijk hield hij bij hoog en bij laag vol dat hij onschuldig was en tegenover het gerecht in Arnhem verklaarde hij, zich op de borst slaande: "Ik mag branden tot de jongste dag als ik de laatste twee jaren iemand onderdak heb verleend. Er komt nooit iemand bij mij de drempel over, hoe zal ik dan die marskramer naar het leven hebben gestaan!".

De scheper van Mossel werd als getuige opgeroepen. Hij grinnikte onnozel en als de rechters hem iets

vroegen zei die niets anders als: In het bed van de aardappels..... Daar slaapt er een.....

Eerst begreep niemand daar iets van maar toen het terrein om de herberg nog eens goed afgezocht werd, stonden een paar bosarbeiders ineens stil bij de aardappelkuil. Ze keken mekaar eens aan en zeiden: Het bed van de aardappels.....! Onmiddellijk werden schoppen gehaald en werkelijk daar vond men het stoffelijk overschot van de vermoorde koopman.

De kastelein van de Mechelse herberg werd naar Arnhem overgebracht en op de Galgenberg terechtgesteld. Maar na die tijd kon zijn ziel nergens rust vinden en op stormachtige winteravonden verscheen hij als een "vurige man" die als een schrikaanjagende spookverschijning rondging langs de heidewegen en door de donkere valleien. Tot in alle eeuwigheid moet hij ronddolen en branden.

Zo luidt het verhaal van de oude bosmedewerker Jan Thomassen. Op de plaats waar eens de verwaarloosde herberg heeft gestaan, is nu een diepe inzinking. Men noemt deze plek nog altijd de Mechelse Kuil.

Afronding

De Mechelse Kuil is niet de enige kuil, gat of plas op de Veluwe met een eigen verhaal (sage). Zo kennen we bijvoorbeeld het Solse Gat, een kuil gelegen tussen Putten, Garderen en Ermelo.

Het Solse Gat kent twee sagen. De eerste is praktisch identiek aan die van de Mechelse Kuil, alleen de herbergier is vervangen door een schaapherder,

die na zijn daad als een rijk man naar zijn dorp terugkeerde en daardoor door de mand viel.

De andere sage van het Solse Gat is dat op die plek vroeger een machtig klooster stond, waarvan de overste en alle monniken hun ziel aan de duivel hadden verkocht. Maar op een stormachtige kerstavond hoorde men plots een geweldige donderslag. De volgende morgen bleek het klooster geheel verdwenen. De aarde had zich geopend en weer gesloten.

Dichter bij huis kennen we het Hessengat. Het verhaal gaat als volgt:

Nabij Ede, namelijk op de grote heide bij Terlet bevindt zich een klein meertje. De plas heeft de naam Hessengat. De kuil moet gegraven zijn door de voerlieden van de grote Hessenwegen. Zij wilden daar hun paarden laten drinken, halverwege het traject Ede-Dieren. Ook zouden ze de kuilbodem prachtig hebben bekleed met leem om een waterdicht bekken te verkrijgen.

En bij al deze verhalen wordt de spanning vaak nog opgevoerd, omdat op bepaalde tijdstippen, vooral bij spookachtig weer, de witte wieven ook nog tevoorschijn komen.

OPROEP

De Zandloper streeft naar uitbreiding van de redactie. We zijn op zoek naar iemand die lokaal-historisch onderzoek kan/wil doen en daarover in De Zandloper publiceren.

Info: hanspost@worldmail.nl

Een raadseltje opgelost

Jan Kijlstra

Op 13 oktober 1914 verzond de artillerist Schapelhouman een Ansichtkaart aan zijn geliefde, mejuffrouw Johanna Brouwer, p.a. weduwe Brouwer, Boekhorst nabij Oosterwolde, provincie Friesland. Die kaart is bewaard gebleven, en bevindt zich in een verzameling Ansichtkaarten uit (voornamelijk) Ede die in het bezit is van mevrouw Heijmen.

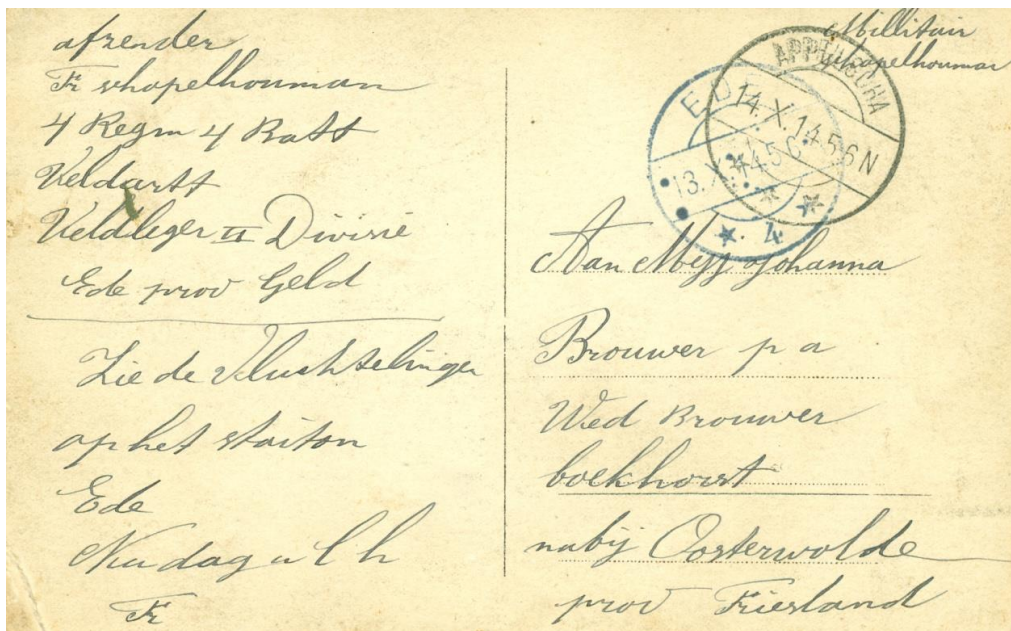
(De scans van de verzameling van mevrouw Heijmen zijn te zien op de site van de Stichting Erfgoed Ede: www.erfgoedede.nl. Dit is een tijdelijke locatie, de afbeeldingen zullen t.z.t. verhuizen naar een meer geschikte website. Om de afbeeldingen in groot formaat te bekijken is registratie verplicht. Hergebruik, graag met bronvermelding, is overigens

zonder beperkingen toegestaan.)

Hieronder staat de achterzijde van voornoemde Ansichtkaart, met als datum van verzending 13 oktober 1914.

De 'u liefhebbende Fr.' schrijft: 'Zie de vluchtelingen op het station Ede.' Gelet op de datum, en kijkend naar soortgelijke afbeeldingen, is het voor de hand liggend dat wij hier te maken hebben met Belgische 'uitgewekenen', op de vlucht voor het oorlogsgeweld in hun vaderland.

En hun aankomst op het station Ede Wageningen lijkt logisch: in Ede stond op de hei immers een Vluchtoord voor Belgische vluchtelingen. Máár: dat was op de datum van verzending van de Ansichtkaart nog niet beschikbaar! We weten dat veel Belgen, voor ze in een Vluchtoord onderdak vonden, op tal van kleinere en kleine locaties

werden gehuisvest. En dat moet ook voor deze mensen gegolden hebben.

In De Zandloper 2014-4 is op pagina 27 een aantal krantenberichten uit 1914 geplaatst. Hoewel niet vermeld is de bron daarvan www.delpher.nl. Het laatste opgenomen bericht luidt: *'Te Ede kwamen gistermiddag met de locaalspoor uit Arnhem een 150-tal Belgische uitgewekenen aan, die naar Lunteren werden vervoerd om in een drietal stichtingen te worden onderdak gebracht...'*

Even zoeken op www.delpher.nl leert dat dit artikeltje afkomstig is uit het Algemeen Handelsblad van 10 oktober 1914. Het lijkt niet gewaagd te veronderstellen dat de afzender van de ansichtkaart het heeft over dezelfde vluchtelingen als waarover het artikel in de krant spreekt.

Dit is de voorzijde van de kaart:

Overigens is hiermee mogelijk het ene raadseltje wel opgelost, maar er is een nieuw voor in de plaats gekomen, namelijk: Waar in Lunteren, of elders, werden deze Belgen gehuisvest, en wat is er van ze geworden?

In *Het oude stort ineen, de tijden kenteren* schrijft Jos van Raan (pagina 37) dat op 6 februari 1915 de eerste 464 Belgen aankwamen op het station te Ede. Dit ging dan waarschijnlijk om vluchtelingen die direct in het Vluchtoord Ede werden ondergebracht. De prentbriefkaart uit 1914 laat echter zien dat er al eerder, in oktober 1914, Belgen op het Edese station zijn gearriveerd.

De vraag was waar die eerste Belgen in Lunteren werden gehuisvest. De veronderstelde opvang van deze eerste groep Belgen in *De Blijde Werelt*, zoals o.a. vermeld op de website van de gemeente Ede, werd betwijfeld. Vooral

omdat het tijdstip van oprichting van De Blijde Werelt een huisvesting van Belgen, medio oktober 1914, uitsluit. Het is correct dat er in Lunteren een vijftal barakken en een hoofdgebouw verzezen, die voorheen in Amersfoort in gebruik waren bij het leger. Deze gebouwen werden naar Lunteren overgebracht, naar een terrein waar eerder al een kleinschalig kamphuis stond, aan de Westhoflaan in het Buurtbos.

Zo ontstond het ‘Conferentieoord der Zendingsstudieraad’. Gelet op de opening in 1919 kunnen daar onmogelijk Belgische vluchtelingen in gehuisvest zijn, die informatie is dus niet correct.

Gerard van Bruggen heeft over het Edese Vluchtoord, één van de voor opvang van Belgische vluchtelingen gebouwde kampen, een boek geschreven: *De hei is groot genoeg*. Dat is inmiddels als Historisch Cahier herdrukt in de serie die door het Edese Gemeentearchief wordt uitgegeven. En in dat boek worden twee locaties genoemd: het *Clubhuis* (het latere dr. De Visserhuis), en huis *Vaarkamp*. Daarnaast noemde Gerard mij nog *De Dennenhoek*.

Het Clubhuis wordt ook in andere publicaties genoemd. Een ‘huis Vaarkamp’ en ‘De Dennenhoek’ niet. Maar in Gerards boek is zijn bron vermeld: Gemeentearchief Ede, inventarisnummer 2349. Tijd voor een bezoekje aan het gemeentearchief. Inventarisnummer 2349 bestaat uit meerdere mappen, met een beperkt aantal stukken. Eén van die stukken is een Lijst van Belgische Vluchtelingen

Belgische Vluchtelingen
te Lunteren
dd: 9 October 1914.

van 9 oktober 1914. Dit is dus de groep die op de prentbriefkaart staat. Om precies te zijn: de lijst omvat 145 namen, waar in een ander handschrift eerst twee en vervolgens nog drie namen aan zijn toegevoegd. Totaal zijn er dus 150 Belgische vluchtelingen in Lunteren opgevangen.

Maar nog steeds is de vraag: waar woonden deze mensen?

In hetzelfde inventarisnummer bevindt zich nog een lijst, helaas zonder datum. Hij draagt als titel: *Belgische vluchtelingen nog in onderstand bij het comité te Ede*. Uit een ander stuk in hetzelfde inventarisnummer weten we dat deze lijst zo'n vier maanden na de aankomst van de Belgen is opgesteld. Er staan 35 namen op. Van de oorspronkelijke 150 Belgen waren er dus zo'n vier maanden later nog 35 ‘in onderstand’ bij het Comité te Ede. Overal waar Belgische vluchtelingen werden ondergebracht, waren dergelijke comités voor de eerste opvang van vluchtelingen opgericht. Ook in Ede. Als er vluchtelingen verwacht werden, stuurde de Commissaris der Koningin een telegram aan de burgemeester, die op zijn beurt in overleg met het comité voor huisvesting en, waar nodig, financiële ondersteuning (‘onderstand’) zorgde.

Uit deze lijst, maar ook uit andere stukken in het archief, weten we dat er een kleine honderd Belgen werden

gehuisvest in Het Clubhuis, het latere dr. de Visserhuis aan de Molenparkweg-Oost.

Het in het krantenartikel genoemde drietal stichtingen is niet te reconstrueren. Maar de journalist beschikte op het moment van schrijven waarschijnlijk ook over niet meer dan uiterst summiere gegevens.

In *Het Clubhuis* hebben zo'n 90 vluchtelingen een onderdak gevonden. De tweede lijst vermeldt als opvangadres onder andere ook *huis mevrouw Lem, huis Vaarkamp* en *woning Ede*. In de stukken in het gemeentearchief bevindt zich ook een schrijven van de heer Hooier, voorzitter van het Comité tot hulp aan Belgische vluchtelingen in de gemeente Ede, gericht aan de burgemeester van Ede. De datum is 7 januari 1915, en hij schrijft dat er circa 100 Belgische vluchtelingen 'in deze gemeente te Lunteren vertoevend' ondergebracht waren in Het Clubhuis, en dat één familie een huisje in Lunteren bewoonde. Het lijkt er dan ook op dat dit gezin onderkomen had gevonden in een woning van Vaarkamp.

Omdat voor het huisvesten van Belgen een vergoeding betaald werd, los deel van de 'onderstand', zijn er ook Belgen, met name zij die over voldoende financiële middelen beschikten, direct of in een later stadium bij particulieren ondergebracht. Dat verklaart dat er vier maanden na aankomst nog Belgen verbleven bij Lem, Vaarkamp, en in een niet nader genoemde woning te Ede.

In de tweede lijst wordt ook de locatie *Dennenhoek* genoemd. Maar deze is

onvindbaar. Wel is in een adresboek uit 1915-16 het familiehôtel *Dennenhof* te vinden.

Telefoonabonnés:

- 6 Dinger, A. E., huize „Dennenhorst“.
- 1 Dinger, R., Notaris.
- 4 Pannenburg, A. M.,
- 2 Petersma, E. J., fam. hotel „Dennenhof“.
- 3 Wilbrink, W.,
- 8 Zeggelaar, J., Eeierhandel.

Vermoedelijk is dit hotel de locatie die in de lijst als Dennenhoek is opgenomen. De in het lijstje ook genoemde notaris Dinger was overigens de voorzitter van het comité. Het zou dus ook kunnen dat bij zijn familie, in Huize Dennenhorst, een opvangadres was gevonden was.

Zo is het raadseltje waar de eerste groep Belgische vluchtelingen, die op 9 oktober 1914 op het station Ede-Wageningen gefotografeerd werd en in Lunteren werd ondergebracht, op basis van wat er in het archief en in boeken over te vinden valt, te beantwoorden. Deze 150 Belgen werden voor het grootste deel (circa 90 à 100 personen) gehuisvest in Het Clubhuis, de overigen werden bij particulieren ondergebracht, mogelijk ook deels in het hotel Dennenhof of Huize Dennenhorst.

Deze laatste groep beschikte over voldoende geld om de opvang, althans gedeeltelijk, zelf te betalen. Veel vluchtelingen kozen voor particuliere adressen. Dat was wel duurder, maar ze waren daar ook veel vrijer. In de archiefstukken valt te lezen dat het gezin, bestaande uit tien personen, dat de woning van Vaarkamp had gehuurd voorlopig nog zelf de kosten kon

dragen, maar als dit niet langer het geval zou zijn, zouden deze kosten vervolgens uit de onderstand betaald worden.

Opmerkelijk, tot slot, is het feit dat bij aankomst van de Belgen op het station er al een fotograaf op ze stond te wachten. Even opmerkelijk is dat van die foto al een paar dagen later een prentbriefkaart blijkt te bestaan. Maar echt opmerkelijk is het ook weer niet. Van de Belgen, en hun kampen, zijn veel foto's gemaakt die als prentbriefkaart in de handel kwamen. Die ansichten werden goed verkocht, als we kijken naar de grote aantallen die nog steeds circuleren, en leverden de uitgever (en de comités achter de opvang van de Belgen) welkome inkomsten op. De Belgen boden ze een mogelijkheid om, zonder over veel vaardigheden in het schrijven van brieven, het thuisfront te kunnen informeren over hun situatie.

En ook veldartillerist Schapelhouwer kon zijn geliefde Johanna Brouwer zo een teken van leven (en aandacht) geven. Ook zonder daar veel woorden voor te hoeven gebruiken.

Activiteiten

Donderdag 1 oktober: Excursie naar het nieuwe *Nationaal Militair Museum* te Soesterberg. Vertrek om 12:30 uur vanaf bushalte NS Ede-Centrum aan de Telefoonweg. We verwachten om 17:30 uur weer in Ede terug te zijn. Voor leden, tevens museumjaar-kaarthouder, zijn aan deze excursie geen kosten verbonden. Deelnemers die geen museumjaarkaart hebben, kopen ter plekke zelf een toegangsbewijs. Als lid van de Vereniging kunt u zich, eventueel met partner, tot 1 september a.s. zowel telefonisch als via ons e-mail adres aanmelden: 06-348 67 627, voe@verenigingoudede.nl

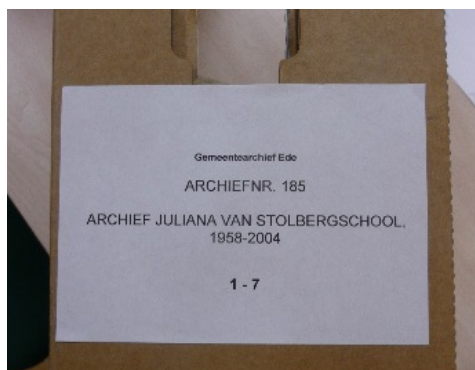
Woensdag 11 november: Lezing over de ontwikkeling van Ede vanaf 1945 door *dr. Janny Bloembergen-Lukkes* in hotel De Bosrand, vanaf 20:00 uur, zaal open vanaf 19:30 uur.

Janny Bloembergen is in december 2014 gepromoveerd met een proefschrift over de ontwikkeling van Ede van 1945 tot 1995. In haar lezing komt zij wellicht ook nog wat dichterbij het heden.

Pak maar een doos!

Gerard van Bruggen

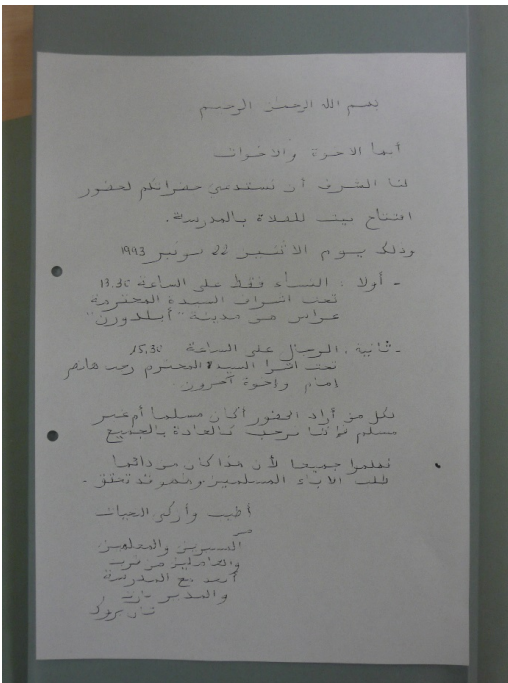
Mijn vraag riep deze keer minder verbazing op dan de vorige keer en met een raadselachtige lach zette archiefmedewerker Arjan een doos voor me neer die de eerste zeven

mappen van het archief van de *Juliana van Stolbergschool* bevat. Ook nu dus weer een particulier archief.

De eerste indruk van de zeven inventarisnummers leidt niet direct tot een gevoel van ‘hier kan ik wat mee!’ Zou daar die lach van Arjan mee te maken hebben gehad?

Toch maar wat systematischer door de stukken heen gebladerd en tot mijn verrassing ontdek ik een stuk dat volgens mij uniek is in het Edese gemeentearchief. Het zou mij verbazen als ergens in het depot in één van de vele dozen nog een in het Arabisch geschreven stuk zal zitten. In map vijf vond ik namelijk het hierbij afgebeelde document. Wat mag dit zijn??? Ooit heb ik een cursus oud schrift gevolgd, maar daar begin je hier niet veel mee.

Wie thuis is in de recente Edese geschiedenis (het archief beslaat de periode 1958-2004 en het document

bevat het jaartal 1993), kent misschien het bijzondere bestaan van de Juliana van Stolbergschool. Deze school is in 1956 gebouwd in het groeiende Ede-West en van start gegaan als een gewone lagere CNS-school. Een protestant-christelijke school dus. In 1978 werd er een kleuterschool naast gebouwd (De Paddestoel) en al snel kwam er een vergaande samenwerking tussen de twee scholen tot stand. Hiermee werd vooruitgelopen op de in 1985 tot stand gekomen wet op het Basisonderwijs, waarbij lagere scholen en kleuterscholen werden samengevoegd tot basisscholen. Wat kostte het vele ouders/ouderen een moeite om de omschakeling van klas 1 naar groep 3 te maken en dat een kind de school pas na groep 8 verliet... Inmiddels is de basisschool gemeengoed geworden en het begrip lagere school aan de horizon verdwenen.

De Juliana van Stolbergschool liep dus voorop in deze verandering, maar ging veel verder in de ontwikkeling richting multiculturele school. Steeds meer leerlingen van Turkse en Marokkaanse afkomst bevolkten de school en de noodzaak tot tweetalig onderwijs ontstond. Om dit mogelijk te maken werden ook allochtone leerkrachten aangetrokken, die onderwijs in de eigen taal en cultuur gaven. Onderdeel van deze cultuur is het islamitisch geloof en de christelijke identiteit van de school werd dan ook als te eenzijdig ervaren. De school werd een ontmoetingsschool voor christendom en islam en vanaf 1986 werd als experiment islamitisch onderwijs ingevoerd. Uniek in Ede, zeldzaam in

Directeur Ten Broek: „Uitwisselingen heel belangrijk”

Duitsers enthousiast over Stolbergsschool

Wij schrijvers

Geertje Gort

Zo maar een school in Ede. Nou ja, zo maar... Een kleine veertig Turkse kinderen, iets meer Marokkaanse leerlingen en ongeveer net zoveel Nederlandse. Een school, die het zo belangrijk vindt deze drie groepen dezelfde kansen te bieden, dat men een nieuw schooltype heeft 'uitgevonden': de Samenwerkings-school. (In het bestuur Turken, Marokkanen en Nederlanders).

Ik kom er om een leesproject te begeleiden met als onderwerpen 'feesten in het gezin', 'buitenbeentjes' en 'vooroordelen'.

In het begin zoek ik naar de verschillen. Natuurlijk: Moeders met hoofddoeken op het schoolplein; andere tractaties als een Turks of Marokkaans kind jarig is; het nadrukkelijke, woord voor woord, uitspreken van het Nederlands door een deel van de kinderen. Maar al gauw maakt dit krampachtige gevors (Nederlandse kinderen en hun achtergronden verschillen ook dag en nacht van elkaar) plaats voor een gevoel dat zich amper laat beschrijven. Er gebeurt iets op deze school. Iets dat veel verder gaat dan acceptatie en integratie. Hier heeft men warmte en belangstelling voor elkaar, ook al heeft de een andere waarden/normen dan de ander, ook al draagt O. haar bloemetjesrok en hoofddoek en A. haar spijkerbroek. Het doet deugd om dit te ervaren. Het geeft hoop in een tijd, waarin uiterst rechts zetels opeist in het Europese parlement. Op de Juliana van Stolbergsschool in Ede weten ze het al lang; er valt heel goed te leven met de ander, die anders is. En om die ander mag je ook best eens lachen. Bijvoorbeeld als hij zegt: 'Ik schrok mijn hoedje!' Morgen lacht hij om jou.

Nederland en belangstelling vanuit het buitenland.

Veel aandacht in de media, een werkbezoek van koningin Beatrix in 1987 en in 1988 wordt besloten de

school los te koppelen van het CNS-verband en zelfstandig verder te gaan. Een stichting met autochtone en allochtone bestuursleden wordt gevormd, een steunfonds in het leven geroepen en de eerste en enige *interreligieuze* school is een feit. (De in 1991 gestichte basisschool El Inkade is een *islamitische* school.) Er zijn veel artikelen gewijd aan deze unieke Edese school, studies verricht en gesprekken gevoerd over wat als een experiment werd beschouwd.

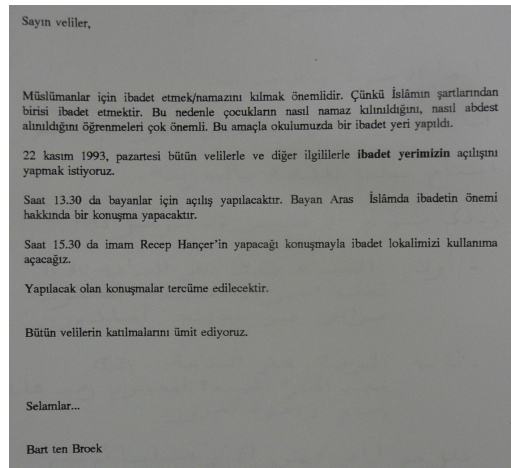
De Juliana van Stolbergsschool bestaat niet meer. Op 1 juli 2003 sluit de school haar deuren. In de archiefstukken in 'mijn doos' lees ik regels als:

- 'ik heb de pest aan buitenlanders', zei een ouder;
- de drempel is hoog voor Nederlandse ouders;
- op het moment dat de school niet meer christelijk was, haakten negen Nederlandse gezinnen af.

Deze regels stammen uit een gesprek in 1992 met de directeur Bart ten Broek, een bevlogen man die geloofde in het concept van zijn school. Helaas heeft het experiment slechts veertien jaar geduurd en ervaart Ede dat niet is bereikt wat in één van de papieren uit de beginperiode staat: een situatie waarin christenen, moslims en anderen elkaar willen ontmoeten op overeenkomsten. Nog steeds kijken we meer naar de verschillen dan naar de overeenkomsten. Een conclusie in dagblad Trouw van 31 juli 2003 is dat Ede met deze school haar tijd (te ver) vooruit was.

Nog even terug naar het verrassingsstuk in deze doos, de Arabische tekst. Met enig zoeken en puzzelen vind ik twee archiefstukken met dezelfde inhoud; mijn enig houvast om tot deze conclusie te komen wordt gevormd door het jaartal en de genoemde tijden. De tekst die

betrekking heeft op de ingebruikname van een ruimte in de school voor gebed en rituele wassing, is dus zowel in het Marokkaans als het Turks en Nederlands opgemaakt. Nederlands genoeg in dit artikel, daarom tenslotte een deel van de Turkse tekst, die evenals de andere afbeeldingen hierbij uit doos 1 van archief 185 (162 inventarisnummers) komt.

Historisch Museum

Het Historisch Museum Ede heeft de afgelopen jaren gezocht naar samenwerking om te komen tot een Erfgoedcentrum, waarin verschillende organisaties participeren: de VOE, Gemeentearchief Ede, afdeling Archeologie van de gemeente, Platform Militaire Historie Ede en diverse andere culturele en historische instellingen.

Tot 11 oktober is er in het museum nog de tentoonstelling *Belgen op de hei, Vluchtoord Ede 1915-1917* te zien over het Vluchtoord Ede waarin de maquette van het kamp een hoogtepunt vormt.

Ook heeft het Platform Militaire Historie Ede een mooie vitrine ingericht. Van 17 oktober t/m 1 november 2015 is de tentoonstelling *De metamorfose van Ede* te zien van beeldend kunstenaar Salman Ezzammoury. Als hekkensluiter gevolgd door de tentoonstelling *Er was eens: de geschiedenis van het sprookje*, die zal lopen van 8 november t/m 31 december 2015. In deze tentoonstelling voor jong en oud aandacht voor sprookjes in het algemeen maar ook op de Veluwse volksvertellingen als de 'Witte Juffer van Kernhem'. En op 31 december sluit het Museum volgens plan definitief de deuren.

COLOFON

Vereniging Oud Ede

De vereniging, opgericht in 1924, stelt zich ten doel volgens artikel 3.1 van de statuten:

'Het onderzoek van archieven en gedrukte bescheiden naar alles wat betrekking heeft op het ontstaan en de geschiedenis van de dorpen (kerken en buurten) van het ambt en van de gemeente Ede en het verzamelen en bewaren van alles wat van belang kan worden geacht voor en betrekking heeft op de geschiedenis van Ede.'

Postadres Postbus 8293, 6710 AG Ede
Telefoon 06 348 676 27 (secretaris)
E-mailadres voe@verenigingoudede.nl
Website www.verenigingoudede.nl
Bankrekening NL24 INGB 0003 5342 68

Dagelijks bestuur

Simon van de Pol (voorzitter), Gerard Hendriks (secretaris) en Henk Borkhuis (penningmeester).

Leden

De vereniging telt ca. 850 leden. Nieuwe leden kunnen zich aanmelden bij de secretaris. Beëindiging van het lidmaatschap uitsluitend schriftelijk per brief of e-mail vóór 1 november. De contributie bedraagt in 2015 € 15,00

Erelid van de vereniging is mevrouw B.T. Groen.

Giften en schenkingen

Deze zijn fiscaal aftrekbaar omdat de Vereniging een erkende Algemeen Nut Beogende Instelling is. Omdat de VOE een culturele instelling is geldt zelfs een extra aftrek van 25%! De aftrek geldt overigens ook voor de contributie!

De Zandloper

Is een uitgave van de Vereniging Oud Ede en verschijnt viermaal per jaar.

De redactie van De Zandloper bestaat uit Hans Post (eindredacteur), Frans van Oort, Gerard van Bruggen.

De redactie van De Zandloper is te bereiken op het e-mailadres van de eindredacteur: hanspost@worldmail.nl

Nieuwe artikelen die verband houden met de geschiedenis van Ede zijn welkom.

De redactie behoudt zich echter het recht voor een artikel te weigeren.

Overname van artikelen mag uitsluitend na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging Oud Ede.

Wilt u adverteren in De Zandloper dan gelieve u contact op te nemen met het bestuur van de Vereniging.

Productie van De Zandloper: Drukkerij Verloop, Alblasserdam
ISSN 1384-7090